

Література та джерела

1. Блінніков Г.П. Прикладна екологія та екологічні аспекти діяльності органів охорони державного кордону: Навчальний посібник / Блінніков Г.П., Шевчук В.М., Дацюк Л.С. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б.Хмельницького, 2009. – 316 с.
2. Мацишин М.О. Модель професійного становлення майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України / М.О.Мацишин // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Вип. 308. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2006. – 129 с.
3. Новак І.А. Дидактична модель підготовки оперативного складу Прикордонних військ України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти» / І. А. Новак. – Національна академія Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 18 с.
4. Почекалін І.М. Модель формування професійної культури офіцерів в умовах службової діяльності / І.М.Почекалін, В.В.Райко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць №8 (61) / гол. ред.Сущенко Т.І. – Запоріжжя: Вид-во Класичного приватного університету, 2010. – С. 368–373.
5. Сінкевич С.В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 «військова педагогіка та психологія» / Сінкевич Сергій Валентинович; Національна академія Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 186 с.
6. Шендрик В.І. Організація охорони навколишнього природного середовища в органах Державної прикордонної служби України: Навчальний посібник / [Шендрик В.І., Штангрет В.П., Бевз А.А., Сінкевич С.В.]. – Хмельницький: Видавництво Національної академії ДПСУ, 2004. – 304 с.

В статті представлені результати аналізу наукових робіт педагогів по педагогічному моделюванню і на їх основі пропонується структурно-функціональна модель формування професійно-екологічної готовності майбутніх офіцерів-пограничників в процесі підготовки по спеціальності. В складі структурних елементів моделі включені: компоненти професійно-екологічної готовності, дидактичні, соціально-організаційні та психолого-педагогічні умови підготовки, навчально-методичне забезпечення спецкурса, критерії, показники та рівні професійно-екологічної готовності, а також моніторингові та корекційні заходи.

Ключеві слова: майбутні офіцери-пограничники; професійно-екологічна готовність; структурно-функціональна модель; підготовка по спеціальності.

The article presents the analysis of results of scientific works related to pedagogical modelling and is based on the provided structural and functioning model of formation of professional and environmental readiness of future border guard officers in the process of their training in specialty. The structural elements of the model content include: professional and environmental readiness components, didactic, social and organizational, psychological and pedagogical training conditions, special course educative and methodic materials, criteria, indexes and levels of professional and environmental readiness, and monitoring and corrective measures.

Key words: future border guard officers, professional and environmental training, structural and functioning model; training in specialty.

УДК 037.376

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Трухан Марія Андріївна
м.Хмельницький

У статті обґрунтовуються наукові підходи до моделювання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Розглянуто основні складові моделі та зображено її графічний вигляд. Основна увага зосереджена на характеристиці принципів, які виступають профільними у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Визначено педагогічні умови та розкрито практичні механізми (етапи, методи, форми) організації підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: модель, принципи, етапи, методи, критерії та рівні готовності, педагогічні умови.

В умовах суттєвих перетворень в усіх основних суспільних сферах, конфлікти є досить частим явищем, уникнути яких повністю неможливо. Тому, підготовка кваліфікованих соціальних педагогів у ВНЗ є актуальною проблемою в сучасних умовах, адже сьогоднішня соціально-педагогічна сфера потребує висококваліфікованих фахівців, здатних до самостійного мислення та прийняття відповідальних рішень. Завдання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів можна вирішувати у вищому навчальному закладі, підвищуючи рівень викладання фахових дисциплін, цілеспрямовано формуючи у студентів конфліктологічні уміння, навички та розвиваючи необхідні здібності.

Наші дослідження підтвердили, той факт, що на сьогоднішньому етапі формування готовності студентів напрямку «Соціальна педагогіка» до розв'язання професійних конфліктів від-

бувається практично стихійно, найчастіше зовсім не усвідомлено з боку самого суб'єкта діяльності. Отже, можна стверджувати, що без удосконалення умінь і навичок вирішення конфліктних ситуацій досягнути високого рівня сформованості готовності до розв'язання професійних конфліктів видається надзвичайно проблематичним завданням. Встановлено, що система професійної підготовки соціальних педагогів, яка існує сьогодні, не забезпечує належної готовності випускників ВНЗ до розв'язання конфліктів, які повсякчас зустрічаються у професійній діяльності. Молодий фахівець, який отримав основний багаж знань після закінчення навчального закладу потребує чимало часу для адаптації до умов професійної діяльності. Зважаючи на це вимагає суттєвого вдосконалення процес формування готовності соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив всезростаючий інтерес до проблеми конфліктів у педагогічному процесі навчальних закладів різних рівнів (Г. Антонов, С. Банікіна, Г. Болтунова, В. Журавльов, А. Лукашенко, Л. Петровська, Н. Самоукіна та ін.). На наш погляд, саме конфліктологічна готовність соціальних педагогів зможе допомогти адаптації населення, в першу чергу молодому поколінню, до змінених суспільних умов. Тому, говорячи про підвищення професійно-педагогічної майстерності соціальних педагогів, слід, на наше переконання, в цілі такої підготовки включати й цілі щодо формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до розв'язання професійних конфліктів. З цієї метою нами була розроблена та апробована модель форму-

вання готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Отже, метою статті є обґрунтування моделі формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів за рахунок її реалізації у практику освітнього процесу ВНЗ.

Ученими достатньо уваги приділено опису такої категорії, як педагогічна модель. Зокрема Л. Пустовіт модель як термін іншомовного походження трактує як «зразок, примірник чого-небудь, схема для пояснення якогось явища або процесу» [3, с.433]. Як зазначає В. Ягупов [5, с. 227], наукова категорія «модель» має еталонне значення, яке «визначає цілі, основи організації та проведення навчального процесу». М. Ярмаченко [2, с. 323] вважає, що метод моделювання лежить в основі будь-якого методу наукового дослідження – як теоретичного, при якому використовуються різноманітні знакові, абстрактні моделі, так і експериментального, де використовуються предметні моделі. Загалом, педагогічне моделювання забезпечує достовірність обробки отриманих результатів.

Таким чином, аналіз наукових джерел з даної проблематики дав нам можливість визначити модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів як комплексну інтегровану схему, що включає в себе послідовність оперативних дій, які впливають на підвищення готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

При розробці моделі ми опиралися на дослідження Г. Дми-

тренка щодо факторно-критеріального моделювання; Г. Сльникової стосовно визначення факторів і параметрів педагогічної діяльності та І. Зязюна, І. Сагач щодо «дидактичного моделювання». Ми виходили з поняття, що модель, як система дій, яка повинна: забезпечувати адекватне розуміння змодельованих властивостей; враховувати відповідні особливості освітнього процесу у ВНЗ; бути спрямованою на досягнення бажаного результату.

Створена нами модель включає такі взаємозалежні складові елементи формування готовності як:

- мету, що полягає у формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів;
- організацію підготовки (принципи, етапи, методи та форми підготовки майбутніх соціальних педагогів)
- критерії та рівні готовності до розв'язання професійних конфліктів
- педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів
- результат підготовки – сформована готовність майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів.

Зазначимо, що усі компоненти моделі були спрямовані на оволодіння майбутніми соціальними педагогами гносеологічним, мотиваційним, особистісним та операційним критеріями готовності. Реалізація усіх вищезазначених складових частин моделі сприяє формуванню належного рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. Графічне зображення моделі представлено на рис. 1.

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів

У нашому баченні розроблена нами модель покликана вирішувати низку стратегічних завдань, зокрема:

- забезпечити високий рівень професійної освіти;
- стимулювати навчально-пізнавальну діяльність студентів;
- підвищити професіоналізм майбутніх соціальних педагогів.

За нашими спостереженнями можна стверджувати, що в підготовці майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів надзвичайно важливою умовою є забезпечення належної теоретичної бази знань та оволодіння практичними вміннями. Формування у майбутніх соціальних педагогів теоретичних знань та практичних навичок до розв'язання професійних конфліктів ми забезпечували завдяки системному підходу. Прихильниками даного підходу в педагогіці є Ю. Бабанський, Ю. Ко-наржевський, Н. Кузьміна.

Враховуючи те, що система – це (від гр. *systema* – ціле, що складене з частин) цілісний, закономірно побудований динамічний об'єкт, в якому установлений порядок взаємозв'язаних і взаємодіючих компонентів, що утворюють її внутрішню структуру, ми використовуємо її ознаки в організації формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. А саме, організація процесу підготовки розуміється нами як цілісне утворення, що реалізується завдяки його основним взаємопов'язаним компонентам, спрямованим на досягнення певної мети.

Принцип системності стосується як змістового, так і процесуального компонентів навчального процесу, тобто визначає логіку і послідовність підготовки студентів до діяльності з розв'язання професійних конфліктів. Я. Коменський вважав цей принцип одним із основних правил освіти: освіта стане зрозумілою, а тому міцною й ґрунтовною, якщо все те, що викладається і вивчається, буде не темним і заплутаним, а світлим, роздільним, розчленованим, ніби пальці руки. [4, с. 161].

Принцип науковості процесу формування конфліктологічної готовності висуває підвищені вимоги до змісту кожного заняття і, відповідно, створює сприятливі умови для всебічного розвитку особистості [4, с. 160]. Дотримання цього принципу вимагає: добирання навчального матеріалу з урахуванням останніх досягнень науки; розкриття причинно-наслідкових зв'язків конфліктологічних явищ; забезпечення тісного зв'язку навчального матеріалу з життям та професійною діяльністю майбутнього соціального педагога.

Аналіз досвіду сучасних педагогів-новаторів показує, що найбільш ефективним напрямком підвищення якості будь-якого навчання є створення таких психолого-педагогічних умов, в яких об'єкт навчання спроможний зайняти активну особистісну позицію і найбільш повною мірою розкритися не тільки як об'єкт навчальної діяльності, а й як суб'єкт. Бути суб'єктом для того, хто навчається, означає його перетворення із пасивної істоти в активну, тобто архітектора власних навчально-пізнавальних дій і зацікавленого учасника їх здійснення. [4, с. 170]. Тому *принцип мотивації* передбачає, що в процесі формування конфліктологічної готовності майбутніх соціальних педагогів необхідно формувати їх інтерес до роботи з розв'язання конфліктних ситуацій, надавати особистісного смислу й конкретного змісту їх навчальній діяльності.

Принцип професійної спрямованості визначає значення зв'язку навчання з практикою. Вказує на необхідність максимального наближення навчальних ситуацій до умов майбутньої діяльності соціальних педагогів.

Формування конфліктологічної готовності майбутніх соціальних педагогів доцільно здійснювати у декілька етапів. Зокрема, нами було виділено три етапи:

- I – етап (1-2-й курс навчання) – дедуктивний;
- II – етап (3-й курс) – конструктивний;
- III – етап (4-й курс) – завершальний.

На першому етапі майбутній соціальний педагог набуває вміння: бачити й усвідомлювати різного роду конфліктну ситуацію, визначити особливості конкретної конфліктної ситуації, розрізнити об'єктивні й суб'єктивні умови виникнення й перебігу конфлікту. Другий етап у практичній підготовці майбутніх соціальних педагогів дозволяє сформувати у студентів вміння виявляти причини виникнення, шляхи й способи вирішення конфліктів, виділяти прийоми й методи впливу, моделювати конфліктну ситуацію та знаходити варіанти вирішення конфлікту. Третій, завершальний етап – це набуття навичок професійного вирішення конфліктних ситуацій. На цьому етапі у студентів формується вміння аналізувати, спрямовувати конфліктну ситуацію, накопичувати різноманітні варіанти вирішення конфліктів.

Ще однією складовою моделі формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів є методи. В. Ягупов визначає методи, як «способи та прийоми спільної діяльності учителів і учнів, які спрямовані на оволодіння знаннями, навичками та вміннями, різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей останніх, формування у них якостей, необхідних для повноцінної життєдіяльності та майбутньої професійної діяльності» [4, с. 178].

Ми поділяємо думку Ю. Ємельянова [1], щодо поділу активних методів підготовки на три основних блоки, а саме: – дискусійні методи (групова дискусія тощо); – ігрові методи (дидактичні, творчі, рольові ігри); – тренінги (тренування міжособистісної чутливості сприйняття себе як психофізичної єдності). Методи формування конфліктологічної готовності не є ізольованими один від одного, тому що жоден із них не є універсальним і за його допомогою не можна вирішити всіх завдань конфліктологічної готовності. Їх ми використовували в системі, комплексно.

Щодо основних, на наш погляд, педагогічних умов, які сприяють формуванню конфліктологічної готовності в соціальних педагогів, то сюди ми відносимо:

I. Формування в майбутніх соціальних педагогів позитивної мотивації до конструктивного врегулювання й вирішення конфліктів.

II. Збагачення змісту підготовки спеціальними конфліктологічними знаннями (сутність, структура, функції, механізми попередження і розв'язання конфліктів);

III. Забезпечення високого рівня володіння майбутніми соціальними педагогами вміннями, навичками та професійно важливими якостями.

IV. Стимулювання механізму самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів у галузі розв'язання професійних конфліктів;

Висновок. Таким чином, формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів – це складний, багатоаспектний і суперечливий процес, який можна представити як сукупність певних компонентів, об'єднаних спільним задумом і планом. Тому, розроблена нами модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів поєднує в цілісну систему й показує логічні взаємозв'язки між всіма елементами задіяними в конфліктологічному навчанні студентів. Використання запропонованої нами моделі покликано удосконалити роботу з формування у майбутніх соціальних педагогів-професіоналів необхідного рівня конфліктологічної готовності.

Перспективи подальших наших розвідок передбачатимуть висвітлення результатів впровадження моделі у практичну підготовку майбутніх соціальних педагогів.

Література та джерела

1. Эмельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Эмельянов – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 166 с.
2. Педагогічний словник / [ред. М. Д. Яремченко]. – К. : Пед. Думка, 2001. – 363 с.
3. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / Л. О. Пустовіт (уклад.). – К. : Довіра, 2000. – 1017 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка : Навчальний посібник / В. В. Ягупов – Київ, 2000. – 424 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

В статті обосновуються научні підходи моделювання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до вирішення професійних конфліктів. Розглянуті основні складові моделі та представлено її графічний вигляд. Основна увага зосереджена на характеристиці принципів, що виступають профільними в формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до вирішення професійних конфліктів. Визначені педагогічні умови та розкрито практичні механізми (етапи, методи, форми) організації підготовки майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: модель, принципи, етапи, методи, критерії та рівні готовності, педагогічні умови.

The article substantiated scientific approaches to simulation of professional training future social teachers to resolve professional disputes. Considers the basic components of the model and shown it graphically. The main focus is on the characteristics of the principles that are the specialized in the formation of future social pedagogues to resolve professional disputes. Defined pedagogical conditions and practical mechanisms disclosed (steps, methods, forms) preparing of future professionals.

Key words: model, principles, stages, methods, criteria and levels of readiness, pedagogical conditions.

УДК: 378+37.013.42

АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Хмуринська Тетяна Олександрівна
М.Хмельницький

У даній статті ми розглянули педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах. А також проаналізували основні етапи її реалізації.

Ключові слова: соціально-професійна зрілість, педагогічна технологія, системний підхід.

Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів є запорукою підготовки висококваліфікованого працівника соціальної сфери. Саме тому актуальною стає проблема вивчення педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

Аналіз останніх публікацій. Формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів здійснюється у вищих навчальних закладах, саме тому для нашого дослідження актуальною є «педагогічна технологія». На основі аналізу наукової літератури, ми погоджуємося з думкою В. Безпалько [1] і О. Пехоти [4], які трактують це поняття як змістовну техніку організації навчального процесу (алгоритм), що має за мету системне сукупне використання всіх особистісних, інструментальних, методологічних форм, методів і засобів (змістово-технологічне забезпечення), для реалізації визначеного змісту навчання і досягнення педагогічної мети.

Питання формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів є надзвичайно важливим та актуальним для сьогодення. Проте досі залишається невирішеною проблема її формування у вищому навчальному закладі. Саме тому, важливим є питання вивчення педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

У даній статті ми розглядаємо педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів.

Перш ніж перейти до характеристики технології, вважаємо за необхідне зазначити, що у науковій літературі існують різноманітні підходи до аналізу поняття «технологія», які ми структурували за трьома основними підходами:

науковим, що трактує технологію як науково розроблене рішення певної проблеми, що ґрунтується на досягненнях теорії і практики;

формально-описовим, згідно з яким технологія є моделлю, описом цілей, змістом, методами і засобами, алгоритмом дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів;

процесуально-дієвим, що трактує технологію як процес реалізації діяльності, дослідницької та порядку функціонування і зміни всіх його компонентів, в тому числі об'єктів і суб'єктів діяльності.

Аналіз практики дозволяє нам виокремити базові етапи педагогічної технології:

– теоретичний, що визначає мету, завдання, суб'єкти й об'єкти навчально-виховного процесу;

- методичний, який включає технологічний процес: організацію і планування процесу професійної підготовки; використання при цьому відповідного змісту, форм, методів і засобів; управління процесом засвоєння знань (формування особистісних якостей); діагностику і корекцію досліджуваного процесу;
- процедурний – вирішення завдань, пов'язаних з організацією діяльності з апробації, усуненням недоліків, формулювання рекомендацій і вироблення алгоритму дій.

У контексті здійснюваного дослідження нами було розроблено педагогічну технологію формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах, структура якої включає три базові етапи (організаційно-цільовий, що є теоретичним, процесуально-змістовий – методичним та діагностично-корекційним – процедурним), кожен з яких реалізує певну мету, завдання та передбачає шляхи їх досягнення.

Організаційно-цільовий етап технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів передбачає визначення мети, завдань, суб'єктів, об'єктів.

Метою педагогічної технології є формування соціально-професійної зрілості студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «Соціальна педагогіка» в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

У процесі розробки педагогічної технології нами виокремлено такі основні завдання:

- мотивація майбутніх соціальних педагогів до формування соціально-професійної зрілості;
- засвоєння теоретичних знань, формування практичних вмінь і навичок, необхідних для здійснення соціально-педагогічної діяльності;
- формування професійно зумовлених особистісних якостей та загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій у майбутніх соціальних педагогів;
- формування готовності до професійної діяльності.

Суб'єктами педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів є професорсько-викладацький склад вищого навчального закладу, працівники соціальних та соціально-педагогічних закладів та установ, активісти, волонтери соціально-педагогічної діяльності.

Об'єктами педагогічної технології формування соціально-професійної зрілості виступають студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «Соціальна педагогіка».

Процесуально-змістовий етап, що є основним етапом педагогічної технології: